

Posudek oponenta bakalářské diplomové práce:

Irena BOUŠOVÁ, Pošta v rukou panovníka, FHS UK Praha 2007, stran 75 (včetně fotografických a kartografických příloh).

Autorka předkládá práci, jež je založena na poměrně širokém okruhu literatury a na rozboru normativního pramenného textu z 18. století. Irena Boušová se věnuje dějinám poštovníctví na českém území. Svoji práci směřuje především k otázce převzetí pošty státem (otázky na s. 10) během 18. století. Z literatury a z pozůstalosti Václava Dragouna podává základní přehledový výklad vývoje poštovních spojení na českém území, stavu poštovních stanic, dále věnuje pozornost rozvoji jednotlivých poštovních činností a služeb a pod. Podrobněji ukazuje tento vývoj na příkladu dvou poštovních stanic (Tábor, Karlovy Vary). Vedle toho se věnuje otázce původního provozování pošty jednotlivými rody, které toto právo získaly od panovníka, a následné snahy osvícenského státu získat provoz pošty pod svůj monopol (zde využívá i tereziánského patentu). Při tom všem autorka prokazuje způsobilost solidně a věcně čerpat informace z literatury i pramenů. Její výklad je podán poměrně přehledným a čtivým způsobem. Přes nesporné klady práce je však vůči ní možné vyslovit i následující připomínky:

Mou základní připomínkou, od níž se budou odvíjet i následující poznámky, je, že autorka v předkládané práci pracuje převážně metodou, která by se terminologií některých "Úvodů do studia historie" dala označit jako "*metoda přímá*". Z pramenů (v autorčině případě z patentu Marie Terezie z 16. 12. 1748 a vlastně i z Dragounovy pozůstalosti - mj. v soupisu pramenů a literatury chybí odkaz na místo uložení této pozůstalosti, s. 65) a literatury se při jejím uplatňování vlastně, zajisté kriticky a pečlivě, přejímají informace tak, jak je studovaný text prostě sděluje. Nezachází se však s pramenným či historiografickým textem tak, že by se jeho prvky chápaly jako stopy či indikátory procesů či skutečností, jež jsou za těmito texty. Svě důsledky to má již pro řešení jedné z hlavních autorčiných badatelských otázek, totiž motivů převzetí pošty zpět do státních rukou a toho, zda se tak pošta stala "veřejnou službou" (např. výklad na s. 10, 31 a 58). Myslím, že by bylo možné učinit - uznávám, že větší či menší měrou hypotetický - krok za znění pramenů a za literaturou sdělované "skutečnosti" směrem ke kladení kupříkladu následujících otázek: Jaké byly motivy panovnické snahy o zavedení státního poštovního monopolu? Šlo o "veřejné blaho", nebo o prostý "samopohyb" absolutistické moci, která prostě chtěla sama spravovat co nejširší okruh aktivit, nebo o ryze finanční zájmy státu či konečně třeba o snahu státu mít dohled nad šířením zpráv v rámci monarchie? Tyto otázky, které zajisté nelze z autorkou užitých materiálů jednoznačně odpovědět, by bylo možné ještě doplnit o tázání se po tom, zda se nám to takto jeví až dnes (či ve 20. století), nebo zda by takovéto tematizování bylo možné shledat u některých dějinných aktérů již v 18. století? Právě tak bychom se mohli i ptát, zda je idea pošty jako služby veřejnosti již přítomna v osvícenském aktérském vědomí, nebo je to náš moderní termín, jímž se snažíme z dnešní pozice porozumět jednání lidí 18.

století? Právě tak k dalším interpretacím (týkajícím se kupříkladu otázek stavovské cti a pod.) vybízí i otázka nevole měšťanů (zde konkrétně Tábora), aby poštovní stanice stála v rámci hradeb města (s. 49).

Podobné připomínky by bylo možné vyslovit k výkladu Ireny Boušové i na jiných místech. Kupříkladu bych měl za to, že studované materiály šlo v některých bodech rozebírat více historicko-sémanticky. Na mysli mám třeba to, když se v práci mluví o jednotlivých "silnicích" (již třeba pro 16. století), není však při tom jasné, zda se tento termín užívá skutečně jako označení zbudované siniční cesty, nebo jako metafora pro (poštovní) "spojení" či (poštovní) "trasu" (s. 24-29).

Autorka místy přejímá z literatury termíny, které s sebou nesou skrytě teoretické či až ideologické koncepty doby, v níž užitá literatura vznikala. Na mysli mám především to, že v práci několikrát vystupuje odkaz na "feudální" uspořádání a s ním, někdy oprávněně, jindy ne zcela, odkazy na lénní vztahy (např. s. 30). V tomto smyslu mi pak nezapadá do kontextu právních a správních dějin českých zemí v raném novověku konstatování: "patent Leopolda I (...) oslaboval lénní práva pozemkové vrchnosti nad formany a poštmistry" (s.34 dole).

Uvedené připomínky a otázky mám však především za podněty pro případná autorčina další bádání v těchto otázkách a za vstupní body do diskuse při ústní části obhajoby této práce. Práci celkově považuji za solidně provedenou. *Doporučuji ji proto k obhájení a navrhuji hodnotit ji ještě jako výbornou a ocenit 40 kreditními body.*

Jan Horský

V Praze 1. června 2007